KLEINE TEXTE FÜR VORLESUNGEN UND ÜBUNGEN

HERAUSGEGEBEN VON HANS LIETZMANN

78

RABBINISCHE WUNDERGESCHICHTEN
DES NEUTESTAMENTLICHEN ZEITALTERS

IN VOKALISIERTEM TEXT

MIT SPRACHLICHEN UND SACHLICHEN BEMERKUNGEN

VON

LIC. THEOL. PAUL FIEBIG
GYMNASIALOBERLEHRER IN GOTHA

BONN

A. MARCUS UND E. WEBER'S VERLAG

1911

Die im folgenden dargebotenen texte wollen material zum studium der neutestamentlichen wundergeschichten liefern. Jeder text ist mit einer überschrift versehen, die inhalt, fundort und vorhandene übersetzungen kurz bezeichnet.

Die ausgabe ist so eingerichtet, daß man zur not mit dem Gesenius-Buhl'schen wörterbuch auskommen kann. Zum verständnis der vokalisation ist zu beachten, daß diese das lesen der unvokalisierten texte erleichtern soll. Daher sind die vokalbuchstaben meist belassen, auch ist das dageš forte vielfach trotz eines šᵉva mobile gesetzt.

Literatur: Mechilta, ed. Friedmann, 1870. Dazu übersetzung ins deutsche von J. Winter u. A. Wünsche, 1909. — Tosephta, ed. Zuckermandel, 1881. — L. Goldschmidt, Der babylonische talmud, seit 1897. — Sifre, ed. Friedmann, 1864. — A. Wünsche, Bibliotheca rabbinica, 1880ff. — Talmud jerušalmi, ed. Krotoschin, 1866. — H. L. Strack, einleitung in den talmud, 1908 [4]. — G. H. Dalman, aramäisch-neuhebräisches wörterbuch, 1897 u. 1901. — J. Levy, neuhebr. u. chald. wörterbuch, 1876 u. 1883. — M. L. Margolis, lehrbuch der aram. sprache des babyl. talmuds, 1910. — G. Dalman, grammatik des jüd.-paläst. aramäisch, 1894. — P. Fiebig, jüdische wundergeschichten des neutestamentlichen zeitalters, 1911 (hier sind sämtliche nachstehende texte deutsch und mit erläuterungen dargeboten).

Plötzlicher Tod eines Mörders durch eine Schlange.

1[a]. Mᵉchilta, Mischpaṭim, Par. 20, Friedmann S. 100[a], Winter-Wünsche S. 320.

כְּבָר הָרַג [a]שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח עֵד [1]זוֹמֵם אָמַר לוֹ יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי
[b]אֶרְאֶה בַנֶּחָמָה אִם לֹא שָׁפַכְתָּ דָּם נָקִי [c]וְאָמְרָה תוֹרָה הָרוֹג עַל פִּי
עֵדִים הָרוֹג עַל פִּי זוֹמְמִים מָה עֵדִים שְׁנַיִם אַף זוֹמְמִים שְׁנַיִם׃ [d]
וּכְבָר הָיָה [e]יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי [2]נִכְנָס [3]לְחוֹרְבָה וּמָצָא שָׁם הָרוּג

[1] vgl. 5. Mose 19, 19. [2] hineingehen. [3] = לְחָרְבָּה. Im unvokalisierten text soll der vokalbuchstabe das lesen erleichtern.

[a] um 100 v. Chr., vgl. H. L. Strack, einl. in den talmud, 1908[4], S. 83. [b] euphemismus, vgl. Lc. 2, 25. [c] es redet das gesetz von töten. [d] das ist die schlußform der gᵉzērah šavah, d. h. es werden 2 stellen, die dasselbe wort (hier „zeugen") enthalten, in beziehung zu einander gesetzt und im hinblick auf einander ausgelegt, also hier 5. Mose 17, 6 u. 19, 15. 19. [e] um 100 v. Chr.

[4]וּמְפַרְפֵּר [5]וְהַסַּיִף מְנַטֵּף דָּם מִיַּד הַהוֹרֵג אָמַר לוֹ יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי
תָּבֹא עָלַי אִם לֹא אֲנִי אוֹ אַתָּה הֲרַגְנוּהוּ אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה [6]שֶׁהֲרֵי
אָמְרָה תוֹרָה עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים [7][וגו'] [8]יָקוּם דָּבָר אֲבָל הַיּוֹדֵעַ [f]וּבַעַל
מַחֲשָׁבוֹת הוּא [9]יִפָּרַע [10]מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ לֹא [11]הִסְפִּיק לוֹמַר עַד שֶׁנְּשָׁכוֹ
נָחָשׁ וָמֵת׃[g]

1[b]. Tosephta[a], Sanh. Kap. 6, gegen Ende, ed. Zuckermandel S. 424:

[1]לְעוֹלָם אֵין הָעֵדִים [2]נַעֲשִׂין זוֹמְמִין עַד שֶׁיִּגְמֹר הַדִּין לֹא [3]לוֹקִין וְלֹא
מְשַׁלְּמִין וְלֹא נֶהֱרָגִין עַד שֶׁיִּגְמֹר הַדִּין׃
לְעוֹלָם אֵין אֶחָד מִן הָעֵדִים נַעֲשֶׂה זוֹמֵם עַד שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶם זוֹמְמִין וְאֵין
לוֹקֶה עַד שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶם לוֹקִין וְאֵין נֶהֱרָג עַד שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶם נֶהֱרָגִין וְאֵין
מְשַׁלֵּם עַד שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶם מְשַׁלְּמִין
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי אֶרְאֶה בַּנֶּחָמָה אִם לֹא הָרַגְתִּי עֵד זוֹמֵם
[4]בִּשְׁבִיל לַעֲקוֹר מִלִּבָּן שֶׁל [5]בַּיְתוּסִין שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים[b] עַד שֶׁיֵּהָרֵג
[6]הַנִּידוֹן
אָמַר לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח אֶרְאֶה בַּנֶּחָמָה אִם לֹא שָׁפַכְתָּ דָם נָקִי
שֶׁהֲרֵי אָמְרָה [7]תוֹרָה עַל פִּי שְׁנַיִם אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת
מָה עֵדִים שְׁנַיִם אַף זוֹמְמִין שְׁנַיִם
[8]בְּאוֹתָהּ שָׁעָה קִיבֵּל עָלָיו יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי שֶׁלֹּא [9]יְהֵא מוֹרֶה [10]הֲלָכָה
[11]אֶלָּא עַל פִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח׃

---

[4] פרר zucken. [5] schwert. [6] denn siehe. [7] = וְגוֹמֵר und er vollendet, d. h.: u. s. w. [8] 5. Mose 19, 15. [9] sich bezahlen lassen von. [10] von jenem manne = von dir. [11] raum geben, besser wohl: הִפְסִיק aufhören.

[1] für immer. [2] behandelt werden als. [3] prügelstrafe erhalten. [4] um — willen, wegen. [5] die Boethusäer, eine art Sadduzäer. [6] niph. von דִּין. [7] 5. Mose 17, 6. [8] in jener stunde. [9] imperf. qal von הָוָה sein. [10] eine halacha, d. h. einen religiösen rechtssatz, der befolgt werden soll. [11] außer, wenn nicht.

---

[f] Apostelg. 1, 24. [g] ein sogenanntes strafwunder, vgl. Apostelg. 5 u. s. w., ferner: Apostelg. 28, 4.

[a] Das studium solcher paralleltexte ist sehr lehrreich zur beurteilung der synoptischen parallelen. [b] man beachte die breviloquenz der ausdrucksweise.

1^c. b. Makkot fol. 5^b, Goldschmidt VII, S. 532:

[1]תַּנְיָא
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי אֶרְאֶה בַּנֶּחָמָה אִם לֹא הָרַגְתִּי עֵד זוֹמֵם
לְהוֹצִיא מִלִּבָּן שֶׁל [2]צְדוּקִים שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אֵין הָעֵדִים זוֹמְמִין נֶהֱרָגִין
עַד שֶׁיֵּהָרֵג הַנִּדּוֹן
אָמַר לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח אֶרְאֶה בַּנֶּחָמָה אִם לֹא שָׁפַכְתָּ דָם נָקִי שֶׁהֲרֵי
אָמְרוּ חֲכָמִים אֵין הָעֵדִים זוֹמְמִין נֶהֱרָגִין עַד שֶׁיּוּזַמּוּ שְׁנֵיהֶן וְאֵין לוֹקִין
עַד שֶׁיּוּזַמּוּ שְׁנֵיהֶם [3]מִיָּד קִבֵּל עָלָיו רַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי שֶׁאֵינוֹ מוֹרֶה
[4]הוֹרָאָה אֶלָּא בִּפְנֵי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח וְכָל־יָמָיו שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן
טַבַּאי הָיָה [5]מִשְׁתַּטֵּחַ עַל קִבְרוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעֵד וְהָיָה קוֹלוֹ נִשְׁמָע
[6]וּכְסְבוּרִין הָעָם לוֹמַר קוֹלוֹ שֶׁל הָרוּג אָמַר קוֹלִי שֶׁלִּי הוּא תֵּדְעוּ
לְמָחָר הוּא מֵת אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע ‖ אָמַר לֵיהּ [a]רַב אָחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא
לְרַב אָשִׁי [7]דִּלְמָא בְּדִינָא קָם [8]בַּהֲדֵיהּ [9]אִי [10]נַמִּי [11]פִּיּוּסֵי פַּיְּסֵיהּ׃

Regenwunder des Ḥoni.

2^a. b. Ta'anit III 8, Goldschmidt III, S. 471:

עַל כָּל־צָרָה שֶׁלֹּא תָבֹא עַל [1]הַצִּבּוּר [2]מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן [3]חוּץ מֵרוֹב
גְּשָׁמִים
מַעֲשֶׂה שֶׁאָמְרוּ לוֹ לְחוֹנִי [4]הַמְעַגֵּל הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּרְדוּ גְשָׁמִים אָמַר לָהֶם
צְאוּ וְהַכְנִיסוּ תַנּוּרֵי פְסָחִים בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִמּוֹקוּ הִתְפַּלֵּל וְלֹא יָרְדוּ
גְשָׁמִים מָה עָשָׂה עָג עוּגָה וְעָמַד בְּתוֹכָהּ וְאָמַר לְפָנָיו [5]רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם
בָּנֶיךָ שָׂמוּ פְנֵיהֶם עָלַי שֶׁאֲנִי כְבֶן־בַּיִת לְפָנֶיךָ נִשְׁבָּע אֲנִי בְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל
שֶׁאֵינִי זָז [6]מִכָּאן עַד שֶׁתְּרַחֵם עַל בָּנֶיךָ הִתְחִילוּ גְשָׁמִים מְנַטְּפִין אָמַר

---

[1] es ist überliefert worden: einführungsformel für tannaitische stücke. „Tannaiten" heißen die rabbinen bis etwa 200 n. Chr. Vgl. H. L. Strack, einl. in den talmud 1908[4]. [2] Sadduzäer. [3] sofort. [4] belehrung, lehre. [5] sich ausbreiten, ausstrecken. [6] wörtl.: und wie meinende (waren) die leute d. h. und es meinten die leute. [7] vielleicht. [8] bei, mit ihm. [9] oder [10] auch [11] mit besänftigungen besänftigte er ihn.

[1] gemeinde. [2] תָּרַע lärm blasen. [3] außer. [4] kreis ziehen. [5] Herr. [6] von hier.

---

[a] wohl gest. 510 n. Chr., falls identisch mit dem bei Strack, a. a. o. s. 112 erwähnten. Dieser zusatz ist aramäisch!

לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי אֶלָּא גִשְׁמֵי בּוֹרוֹת [7]שִׁיחִין וּמְעָרוֹת הִתְחִילוּ לֵירֵד בְּזַעַף
אָמַר לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי אֶלָּא גִשְׁמֵי רָצוֹן בְּרָכָה וּנְדָבָה יָרְדוּ [8]כְּתִיקְנָן
עַד שֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים בָּאוּ וְאָמְרוּ
לוֹ כְּשֵׁם שֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ עֲלֵיהֶם שֶׁיֵּרְדוּ כָּךְ הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶן אָמַר לָהֶם
צְאוּ וּרְאוּ אִם [9]נִמְחֵית אֶבֶן [a]הַטּוֹעִים
שָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן־שָׁטָח [10]אִלְמָלֵי חוֹנִי אַתָּה [11]גּוֹזְרֵנִי עָלֶיךָ [12]נִדּוּי
אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ שֶׁאַתָּה מִתְחַטֵּא לִפְנֵי הַמָּקוֹם וְעוֹשֶׂה לְךָ רְצוֹנְךָ
כְּבֵן שֶׁהוּא מִתְחַטֵּא עַל אָבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ וְעָלֶיךָ [13]הַכָּתוּב אוֹמֵר
יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ׃

2[b]. b. B[e]rachot fol. 19[a], Goldschmidt I, S. 69:

[1]תָּנַן
שָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטָח לְחוֹנִי הַמְּעַגֵּל [2]צָרִיךְ אַתָּה לְהִתְנַדּוֹת וְאִלְמָלֵא
חוֹנִי אַתָּה גּוֹזְרַנִי עָלֶיךָ נִדּוּי אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאַתָּה מִתְחַטֵּא לִפְנֵי
הַמָּקוֹם וְעוֹשֶׂה לְךָ רְצוֹנְךָ כְּבֵן שֶׁמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ
וְעָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ׃

2[c]. b. Baba mezia 28[b], Goldschmidt VI, S. 558:

תְּנוּ רַבָּנַן
אֶבֶן [1]טוֹעַן הָיְתָה בִירוּשָׁלַיִם כָּל־מִי שֶׁאָבְדָה לוֹ [2]אֲבֵידָה נִפְנָה לְשָׁם
וְכָל־מִי שֶׁמּוֹצֵא אֲבֵידָה נִפְנָה לְשָׁם זֶה עוֹמֵד [3]וּמַכְרִיז וְזֶה עוֹמֵד
וְנוֹתֵן [4]סִימָנִין וְנוֹטְלָהּ וְזוֹ הִיא [5]שֶׁשָּׁנִינוּ צְאוּ וּרְאוּ אִם [6]נִמְחֵת אֶבֶן
הַטּוֹעַן׃

---

[7] gräben. [8] gemäß ihrer ordnung. [9] נִמְחֵית ist niph. von מחה zerschmelzen; vgl. 2[c]. אֶבֶן ist im neuhebr. femininum. Es handelt sich um eine art fundbureau in Jerusalem. [10] wenn nicht. [11] anordnen. [12] bann. [13] Spr. Sal. 23, 25.

[1] wir haben überliefert: tannaitische einführungsformel. [2] nötig.

[1] טָעַן anklagen, beschuldigen. Besser wohl: הַטּוֹעִים, von טָעָה irren, vergessen, also: stein der vergeßlichen. [2] der verlorene (resp. gefundene) gegenstand. [3] öffentlich ausrufen. [4] kennzeichen. [5] wiederholen, lehren. [6] vgl. 2[a], anm. 9.

---

[a] vgl. 2[c].

Regenwunder des Naḳdimon ben Gorion.

3. b. Taʿanit fol. 19b, Goldschmidt III, S. 474 f.:

תְּנוּ רַבָּנַן

פַּעַם אַחַת עָלוּ כָל־יִשְׂרָאֵל [a] לָרֶגֶל לִירוּשָׁלַם וְלֹא הָיָה לָהֶם מַיִם לִשְׁתּוֹת הָלַךְ [b] נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוֹרְיוֹן אֵצֶל [1] הֶגְמוֹן אֶחָד אָמַר לוֹ הַלְוֵינִי שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה [2] מַעֲלוֹת מַיִם וַאֲנִי אֶתֵּן לְךָ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינוֹת מַיִם וְאִם אֵינִי נוֹתֵן לְךָ הֲרֵינִי נוֹתֵן לְךָ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה כִּכְּרֵי כֶסֶף [3] וְקָבַע לוֹ זְמָן [4] כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמָן וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים [5] בְּשַׁחֲרִית שָׁלַח לוֹ שַׁגֵּר לִי אוֹ מַיִם אוֹ [6] מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְיָדְךָ שָׁלַח לוֹ [7] עֲדַיִין יֵשׁ לִי זְמָן כָּל־הַיּוֹם כּוּלּוֹ שֶׁלִּי הוּא בַּצָּהֳרַיִם שָׁלַח לוֹ שַׁגֵּר לִי אוֹ מַיִם אוֹ מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְיָדְךָ שָׁלַח לוֹ עֲדַיִין יֵשׁ לִי [8] שָׁהוּת בַּיּוֹם [9] בְּמִנְחָה שָׁלַח לוֹ שַׁגֵּר לִי אוֹ מַיִם אוֹ מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְיָדְךָ שָׁלַח לוֹ עֲדַיִין יֵשׁ לִי שָׁהוּת בַּיּוֹם [10] לִגְלֵג עָלָיו אוֹתוֹ הֶגְמוֹן אָמַר כָּל־הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ לֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים [11] וְעַכְשָׁיו יֵרְדוּ נִכְנַס לְבֵית [12] הַמֶּרְחָץ בְּשִׂמְחָה עַד שֶׁהַהֶגְמוֹן נִכְנַס בְּשִׂמְחָתוֹ לְבֵית הַמֶּרְחָץ נַקְדִּימוֹן נִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁהוּא [13] עָצֵב [14] נִתְעַטֵּף וְעָמַד בַּתְּפִלָּה אָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁלֹּא לִכְבוֹדִי עָשִׂיתִי וְלֹא לִכְבוֹד בֵּית אַבָּא עָשִׂיתִי אֶלָּא לִכְבוֹדְךָ עָשִׂיתִי שֶׁיְּהוּ מַיִם [15] מְצוּיִין לְעוֹלֵי רְגָלִים מִיָּד [16] נִתְקַשְּׁרוּ שָׁמַיִם בְּעָבִים וְיָרְדוּ גְשָׁמִים עַד שֶׁנִּתְמַלְּאוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַעְיָנוֹת מַיִם וְהוֹתִירוּ עַד שֶׁיָּצָא הֶגְמוֹן מִבֵּית הַמֶּרְחָץ נַקְדִּימוֹן בֶּן־גּוֹרְיוֹן יָצָא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁפָּגְעוּ זֶה בָּזֶה אָמַר לוֹ תֵּן לִי [17] דְּמֵי מַיִם [18] יוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ לִי בְיָדְךָ אָמַר לוֹ יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁלֹּא הִרְעִישׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֶלָּא בִשְׁבִילְךָ אֶלָּא עֲדַיִין יֵשׁ לִי [19] פִּתְחוֹן פֶּה עָלֶיךָ שֶׁאוֹצִיא מִמְּךָ אֶת מְעוֹתַי שֶׁכְּבָר שָׁקְעָה חַמָּה וּגְשָׁמִים בִּרְשׁוּתִי יָרְדוּ [20] חָזַר וְנִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִתְעַטֵּף וְעָמַד

---

[1] *ἡγεμών*. [2] vielleicht: schöpfgefäße. [3] festsetzen. [4] sobald als. [5] morgenzeit. [6] geld. [7] noch immer. [8] geraume zeit. [9] die minchazeit, gegen abend. [10] spotten. [11] jetzt. [12] bad. [13] betrübt. [14] sich einhüllen. [15] מָצָא finden, antreffen. [16] sich zusammenziehen. [17] kaufpreis, wert. [18] mehr. [19] gelegenheit zum reden, entschuldigungsgrund. [20] wiederholen, etwas wiederum tun.

---

[a] die 3 großen wallfahrtsfeste: passa, wochenfest, laubhütten.
[b] lebte vor 70 n. Chr.

בַּתְּפִלָּה וְאָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הוֹדַע שֶׁיֵּשׁ לְךָ אֲהוּבִים בָּעוֹלָמְךָ
מִיָּד נִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים וְזָרְחָה הַחַמָּה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר לוֹ הַהֶגְמוֹן [21]אִילּוּ
לֹא נִקְדְּרָה הַחַמָּה הָיָה לִי פִּתְחוֹן פֶּה עָלֶיךָ שֶׁאוֹצִיא מִמְּךָ מְעוֹתַי
[22]תָּנָא לֹא נַקְדִּימוֹן שְׁמוֹ אֶלָּא בּוּנִי שְׁמוֹ וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נַקְדִּימוֹן
שֶׁנִּקְדְּרָה חַמָּה בַּעֲבוּרוֹ׃

Heilungen des Ḥanina ben Dosa durch Gebet.

4. b. Berachot, fol. 34b, Goldschmidt I, S. 130:

תָּנוּ רַבָּנַן
מַעֲשֶׂה שֶׁחָלָה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן [a]גַּמְלִיאֵל שָׁגַר שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים אֵצֶל
רַבִּי [b]חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא לְבַקֵּשׁ עָלָיו [1]רַחֲמִים כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָם עָלָה
לַעֲלִיָּה וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים בִּירִידָתוֹ אָמַר לָהֶם לְכוּ [2]שֶׁחֲלָצַתּוּ חַמָּה
אָמְרוּ לוֹ וְכִי נָבִיא אַתָּה אָמַר לָהֶן לֹא נָבִיא אָנֹכִי וְלֹא בֶן נָבִיא
אָנֹכִי אֶלָּא כָּךְ [3]מְקוּבָּלְנִי אִם [4]שְׁגוּרָה תְפִלָּתִי בְּפִי יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא
מְקוּבָּל וְאִם [5]לָאו יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטוֹרָף יָשְׁבוּ וְכָתְבוּ [6]וְכִוְּנוּ אוֹתָהּ
שָׁעָה וּכְשֶׁבָּאוּ אֵצֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל אָמַר לָהֶן [7]הָעֲבוֹדָה לֹא חִסַּרְתֶּם וְלֹא
הוֹתַרְתֶּם אֶלָּא כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה חֲלָצַתּוּ חַמָּה וְשָׁאַל לָנוּ
לִשְׁתּוֹת׃
[8]וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא שֶׁהָלַךְ לִלְמוֹד תּוֹרָה אֵצֶל רַבָּן
יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְחָלָה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אָמַר לוֹ חֲנִינָא בְּנִי
בַּקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים וְיִחְיֶה [c]הִנִּיחַ רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים
וְחָיָה אָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אִלְמָלֵא [9]הֵטִיחַ בֶּן זַכַּאי אֶת רֹאשׁוֹ בֵּין

---

[21] wenn. [22] es ist überliefert worden: einführungsformel tannaitischer stücke.

[1] näml.: bei gott. [2] hat sich ihm entzogen. [3] so habe ich eine überlieferung. [4] geläufig. [5] nicht. [6] genau bestimmen. [7] beim tempeldienst!, eine schwurformel. [8] wiederum. [9] wohl besser: הֵנִיחַ; טוּחַ drücken, quetschen.

---

[a] um 90—130 n. Chr., wenn nicht G. I., der lehrer des Paulus, gemeint ist. [b] um 70 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 86. Zu der nachfolgenden wundergeschichte ist zu vergl. Joh 4, 47 u. par. [c] offenbar eine stellung für besonders intensives gebet.

בִּרְכָּיו כָּל־הַיּוֹם כֻּלּוֹ לֹא הָיוּ [10]מַשְׁגִּיחִין עָלָיו אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ וְכִי
חֲנִינָא גָדוֹל מִמְּךָ אָמַר לָהּ לָאו אֵלָּא הוּא דוֹמֶה כְעֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
וַאֲנִי דוֹמֶה כְשַׂר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃

Wunderbare Brotspende an Ḥanina ben Dosa.

5. b. Taʿanit fol. 24[b]/25[a], Goldschmidt III, S. 501:

אָמַר רַב [a]יְהוּדָה אָמַר [b]רַב
בְּכָל־יוֹם וָיוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת כָּל־הָעוֹלָם כּוּלּוֹ [1]נִיזּוֹן בִּשְׁבִיל
חֲנִינָא בְנִי וַחֲנִינָא בְנִי דַּיּוֹ בְּקַב [2]חָרוּבִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת
הֲוָה [3]רְגִילָא [4]דְבֵיתְהוּ [5]לְמֵיחְמָא תַנּוּרָא כָל־ [6]מַעֲלֵי דְשַׁבְּתָא [7]וְשַׁדְיָא
[8]אַקְטַרְתָּא [9]מִשּׁוּם [10]כִּיסוּפָא הֲוָה לָהּ [11]הָהִיא [12]שִׁיבַבְתָּא [13]בִּישְׁתָּא
[14]אָמְרָה [15]מִכְדִי [16]יָדַעְנָא [17]דְלֵית [18]לְהוּ וְלָא [19]מִידֵי [20]מַאי כּוּלֵּי [21]הַאי
[22]אֲזָלָא [23]וּטְרַפָא [24]אַבָּבָא [25]אִיכַּסְפָא [26]וְעַיְלָא [27]לְאִינְדְּרוֹנָא [28]אִתְעֲבִיד
לָהּ [29]נִיסָּא [30]דַחֲזַיָא לְתַנּוּרָא מְלֵא לַחְמָא [31]וַאֲגָנָא מְלֵא [32]לֵישָׁא אָמְרָה
לָהּ [33]פְּלָנִיתָא פְּלָנִיתָא [34]אַיְתִי [35]מַסָּא [36]דְקָא [37]חָרִיךְ לַחְמִיךְ אָמְרָה
לָהּ אַף אֲנָא [38]לְהָכִי [39]עַיֵּילִי
תָּנָא אַף הִיא לְהָבִיא [40]מַרְדֶּה נִכְנְסָה מִפְּנֵי [41]שֶׁמְּלוּמֶּדֶת בַּנִּסִּים׃

---

[10] schauen auf, sich kümmern um.

[1] niph. von זון. [2] johannisbrot. [3] gewöhnt. [4] seine frau. [5] zu heizen, von חמם. [6] rüsttage. [7] שְׁדָא werfen, part. act. [8] räucherwerk. [9] wegen. [10] scham. [11] jene. [12] nachbarin. [13] böse. [14] sagend. [15] da. [16] ich weiß. [17] daß nicht ist. [18] ihnen. [19] irgend etwas. [20] was. [21] dieses. [22] sie ging. [23] klopfen. [24] an die tür. [25] sie schämte sich. [26] sie ging hinein. [27] zimmer, gemach. [28] es wurde ihr getan. [29] ein wunder. [30] denn sie sah. [31] becken. [32] teig. [33] N. N. oder: du, du; wörtl.: eine gewisse. [34] bringe, von אֲתָא [35] schaufel. [36] קָא von קום. [37] anbrennen. [38] zu diesem zweck. [39] ich ging hinein. [40] schaufel. [41] erfahren in, gewöhnt an.

---

[a] gest. 299 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 103. [b] gest. 247 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 100.

Ḥanina ben Dosa und die wasserschlange.

6. b. Berachot fol. 33a, Goldschmidt I, S. 123:

תְּנוּ רַבָּנַן
מַעֲשֶׂה בְמָקוֹם אֶחָד שֶׁהָיָה [1]עָרוֹד וְהָיָה [2]מַזִּיק אֶת [3]הַבְּרִיּוֹת בָּאוּ
וְהוֹדִיעוּ לוֹ לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא אָמַר לָהֶן הַרְאוּ לִי אֶת־חוֹרוֹ
הֶרְאוּהוּ אֶת־חוֹרוֹ נָתַן עֲקֵבוֹ עַל פִּי הַחוֹר יָצָא וּנְשָׁכוֹ וָמֵת אוֹתוֹ עָרוֹד
[a]נְטָלוֹ עַל כְּתֵפוֹ וֶהֱבִיאוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ אָמַר לָהֶם רְאוּ בָנַי אֵין עָרוֹד
מֵמִית אֶלָּא הַחֵטְא מֵמִית בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ אוֹי לוֹ לְאָדָם שֶׁפָּגַע
בּוֹ עָרוֹד וְאוֹי לְעָרוֹד שֶׁפָּגַע בּוֹ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא׃

Ḥanina ben Dosa und die Dämonin ʼAgrat.

7. b. Pesaḥim fol. 112b/113a, Goldschmidt II, S. 716:

אַל תֵּצֵא [1]יְחִידִי בַּלַּיְלָה
דְּתַנְיָא
לֹא יֵצֵא יָחִיד בַּלַּיְלָה לֹא [2]בְלֵילֵי רְבִיעִיּוֹת וְלֹא בְלֵילֵי שַׁבָּתוֹת מִפְּנֵי
[a]שֶׁאַגְּרַת בַּת מַחְלַת הִיא [b]וּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה רִבּוֹא שֶׁל מַלְאֲכֵי [3]חַבָּלָה
יוֹצְאִין וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ [4]רְשׁוּת לְחַבֵּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ ‖ [5]מֵעִיקָּרָא
הֲווֹ [6]שְׁכִיחֵי כּוּלֵּי יוֹמֵי זִימְנָא חֲדָא פָּגְעָה בְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא אָמְרָה
לֵיהּ אִי לָאו דְּמַכְרְזִין עֲלָךְ בָּרְקִיעַ הִזָּהֲרוּ בַּחֲנִינָא וּבְתוֹרָתוֹ [7]סַכַּנְתִּיךְ
אֲמַר לָהּ אִי [8]חֲשִׁיבְנָא בִּרְקִיעָא גּוֹזֵר אֲנִי עָלַיִךְ שֶׁלֹּא תַעֲבוּרִי [9]בַּיִּשּׁוּב
לְעוֹלָם אָמְרָה לֵיהּ [10]בְּמָטוּתָא מִינָּךְ שְׁבַק לִי [11]רַוְחָא [12]פּוּרְתָּא שְׁבַק
לָהּ לֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְלֵילֵי רְבִיעִיּוֹת׃

---

[1] wohl besser: עדר ὕδρος Wasserschlange, nach Goldschmidt. Im Jeruš. steht חברבר buntgefleckte Schlange, vgl. j. Bar. V, 9a unt. Vgl. auch Tos. Ber. III; b. Ḥull. 127a; Sifra Lev. 11, 29. [2] schädigen. [3] die geschöpfe, die leute.

[1] einzeln, allein. [2] in den mittwochnächten. [3] zerstörung. [4] erlebnis, vollmacht. [5] anfänglich. [6] antreffen. [7] gefährden. [8] angesehen ich. [9] bewohnte gegend. [10] bitte! [11] raum, platz. [12] ein wenig.

---

[a] vgl. Mc 16, 18 Lc 10, 19.

[a] ein persischer dämonenname. [b] vgl. z. B. Mc 5, 9.

Voraussagen des todes, erscheinung, aufspringen der tempeltore.

8. b. Joma 39^b, Goldschmidt II, 865:

תְּנוּ רַבָּנַן
אוֹתָהּ שָׁנָה שֶׁמֵּת בָּהּ [a]שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק אָמַר [1]לָהֶם בַּשָּׁנָה זוֹ [2]הוּא מֵת
אָמְרוּ לוֹ [3]מִנַּיִן אַתָּה יוֹדֵעַ אָמַר לָהֶם בְּכָל־יוֹם הַכִּפּוּרִים הָיָה [4]מִזְדַּמֵּן
לִי זָקֵן אֶחָד לָבוּשׁ לְבָנִים [5]וַעֲטוּף לְבָנִים נִכְנָס עִמִּי וְיוֹצֵא עִמִּי וְהַיּוֹם
נִזְדַּמֵּן לִי זָקֵן אֶחָד לָבוּשׁ שְׁחוֹרִים וַעֲטוּף שְׁחוֹרִים נִכְנַס עִמִּי וְלֹא יָצָא
עִמִּי אַחַר הָרֶגֶל חָלָה שִׁבְעַת יָמִים וָמֵת וְנִמְנְעוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים
מִלְּבָרֵךְ בַּשֵּׁם:
תְּנוּ רַבָּנַן
[b]אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹדֶם חוּרְבַּן הַבַּיִת לֹא הָיָה [6]גּוֹרָל עוֹלֶה בְּיָמִין וְלֹא
הָיָה לָשׁוֹן שֶׁל [7]זְהוֹרִית מַלְבִּין וְלֹא הָיָה נֵר [8]מַעֲרָבִי דוֹלֵק וְהָיוּ דַּלְתוֹת
הַהֵיכָל נִפְתָּחוֹת מֵאֲלֵיהֶן עַד [c]שֶׁגָּעַר בָּהֶן רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אָמַר לוֹ
הֵיכָל הֵיכָל מִפְּנֵי מָה אַתָּה [9]מַבְעִית עַצְמְךָ יוֹדֵעַ אֲנִי בְךָ שֶׁסּוֹפְךָ
[10]עָתִיד לֵיחָרֵב וּכְבָר נִתְנַבֵּא עָלֶיךָ [11]זְכַרְיָה בֶּן עִדּוֹא פְּתַח לְבָנוֹן דְּלָתֶיךָ
וְתֹאכַל אֵשׁ בַּאֲרָזֶיךָ:

Entwurzeln eines baumes u. s. w., himmelsstimme u. s. w., stillung des sturmes.

9. b. Baba mezia 59^b, Goldschmidt VI, S. 678 f.:

תְּנַן [1]הָתָם
חֲתָכוֹ [2]חוּלְיוֹת וְנָתַן חוֹל בֵּין חוּלְיָא לְחוּלְיָא רַבִּי [a]אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר
וַחֲכָמִים מְטַמְּאִין וְזֶה הוּא תַנּוּר שֶׁל עַכְנַאי [מַאי עַכְנַאי

[1] d. h. zu seinen kollegen, den anderen priestern. [2] euphemismus. Er meint sich selbst. [3] woher. [4] begegnen. [5] eingehüllt. [6] vgl. Joma IV, 1. [7] karmesinfarbe, vgl. Joma IV, 2. [8] westlich. [9] ängstigen. [10] zum ausdruck des futurums gebraucht. [11] Zach. 11, 1.

[1] dort, d. h. in der mischna, vgl. Ber. 19^a, Ed. VII, 7, Kel. V, 10. [2] glieder, teile.

[a] um 300 v. Chr., Strack, a. a. O. S. 82. [b] vgl. das zerreißen des tempelvorhangs beim tode Jesu, ferner Josephus, jüd. krieg VI, 5, 3; Tacitus, hist. 5, 13. [c] vgl. Mc 4, 39.

[a] um 90—130 n. Chr.

אֲמַר רַב [b]יְהוּדָה אֲמַר [c]שְׁמוּאֵל
שֶׁהִקִּיפוּ דְבָרִים [3]כְּעֶכְנָא זוּ וְטִמְּאוּהוּ]
תָּנָא
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הֵשִׁיב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כָּל־תְּשׁוּבוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְלֹא קִיבְּלוּ [4]הֵימֶנּוּ
אָמַר לָהֶם אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי [5]חָרוּב זֶה יוֹכִיחַ [d]נֶעֱקַר חָרוּב מִמְּקוֹמוֹ מֵאָה אַמָּה [[6]וְאָמְרֵי לַהּ אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה] אָמְרוּ לוֹ אֵין מְבִיאִין [7]רְאָיָה מִן הֶחָרוּב
חָזַר וְאָמַר לָהֶם אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי [8]אַמַּת הַמַּיִם יוֹכִיחוּ חָזְרוּ אַמַּת הַמַּיִם לַאֲחוֹרֵיהֶם אָמְרוּ לוֹ אֵין מְבִיאִין רְאָיָה מֵאַמַּת הַמַּיִם
חָזַר וְאָמַר לָהֶם אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי כּוֹתְלֵי בֵית הַמִּדְרָשׁ יוֹכִיחוּ [e]הִטּוּ כּוֹתְלֵי בֵית הַמִּדְרָשׁ לִיפּוֹל גָּעַר בָּהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לָהֶם אִם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים [9]מְנַצְּחִים זֶה אֶת זֶה בַּהֲלָכָה אַתֶּם מָה [10]טִיבְכֶם לֹא נָפְלוּ מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי [f]יְהוֹשֻׁעַ וְלֹא [11]זָקְפוּ מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וַעֲדַיִין מַטִּין וְעוֹמְדִין
חָזַר וְאָמַר לָהֶם אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי מִן הַשָּׁמַיִם [12]יוֹכִיחוּ יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה מָה לָכֶם אֵצֶל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם עָמַד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רַגְלָיו וְאָמַר [13]לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא [מַאי לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא אָמַר רַבִּי [g]יִרְמְיָה שֶׁכְּבָר נִתְּנָה תוֹרָה מֵהַר סִינַי אֵין אָנוּ מַשְׁגִּיחִין בְּבַת קוֹל שֶׁכְּבָר כָּתַבְתָּ בְּהַר סִינַי בַּתּוֹרָה [14]אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת]
אַשְׁכְּחֵיהּ רַבִּי נָתָן לְאֵלִיָּהוּ אֲמַר לֵיהּ מַאי [15]עָבֵיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא אֲמַר לֵיהּ [16]קָא חַיֵּיךְ וַאֲמַר נִצְּחוּנִי בָנַי נִצְּחוּנִי בָנַי
אָמְרוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם הֵבִיאוּ כָּל־טָהֳרוֹת שֶׁטִּיהַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּשְׂרָפוּם בָּאֵשׁ [17]וְנִמְנוּ עָלָיו [h]וּבֵרְכוּהוּ וְאָמְרוּ מִי יֵלֵךְ וְיוֹדִיעוֹ אָמַר לָהֶם רַבִּי עֲקִיבָא

---

[3] schlange, ἔχιδνα. [4] = מִמֶּנּוּ. [5] johannisbrotbaum. [6] und sie sagten von ihm, d. h. andere sagten von ihm. [7] beweis. [8] kanäle. [9] siegen. [10] art und weise. [11] sich erheben. [12] sie = man = gott. [13] 5. Mose 30, 12. [14] 2. Mose 23, 2. [15] tut. [16] = קָם stehend, seiend. Hier קָא חַיֵּיךְ = so wahr du lebst. [17] abstimmen.

---

[b] gest. 299 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 103. [c] gest. 254 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 101. [d] vgl. Lc 17, 6 u. Par. [e] apostelg. 4, 31. [f] um 90—130 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 87. [g] um 300 n. Chr. [h] euphemismus für verfluchen.

אֲנִי אֵלֵךְ שֶׁמָּא יֵלֵךְ אָדָם שֶׁאֵינוֹ [18]הָגוּן וְיוֹדִיעוֹ וְנִמְצָא מַחֲרִיב אֶת כָּל־הָעוֹלָם כּוּלּוֹ

מָה עָשָׂה רַבִּי עֲקִיבָא לָבַשׁ שְׁחוֹרִים וְנִתְעַטֵּף שְׁחוֹרִים וְיָשַׁב לְפָנָיו בְּרָחוֹק אַרְבַּע אַמּוֹת אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עֲקִיבָא מָה יוֹם מִיּוֹמַיִם אָמַר לוֹ רַבִּי [19]כִּמְדוּמֶּה לִי שֶׁחֲבֵירֶיךָ בְּדֵילִים מִמְּךָ אַף הוּא קָרַע בְּגָדָיו וְחָלַץ [20]מִנְעָלָיו וְנִשְׁמַט וְיָשַׁב עַל גַּבֵּי קַרְקַע [21]זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת [22]לָקָה הָעוֹלָם [i]שְׁלִישׁ בַּזֵּיתִים וּשְׁלִישׁ בַּחִטִּים וּשְׁלִישׁ בַּשְּׂעוֹרִים וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף בָּצֵק שֶׁבִּידֵי אִשָּׁה [23]טָפַח

תָּנָא

[24]אַךְ גָּדוֹל הָיָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁבְּכָל־מָקוֹם שֶׁנָּתַן בּוֹ עֵינָיו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִשְׂרָף

וְאַף [k]רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה בָא בִּסְפִינָה עָמַד עָלָיו [25]נַחְשׁוֹל לְטַבְּעוֹ אָמַר כִּמְדוּמֶּה לִי שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא בִּשְׁבִיל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס עָמַד עַל רַגְלָיו וְאָמַר

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁלֹּא לִכְבוֹדִי עָשִׂיתִי
וְלֹא לִכְבוֹד בֵּית אַבָּא עָשִׂיתִי אֶלָּא לִכְבוֹדְךָ [l]שֶׁלֹּא יִרְבּוּ
[26]מַחֲלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל

נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ׃

Heilung durch den namen Jesu.

10. Tos. Ḥullin II, 21 ff.; Zuckermandel S. 503:

[a]אֵין מוֹכְרִין [1]לָהֶן וְאֵין [2]לוֹקְחִין מֵהֶן וְאֵין נוֹשְׂאִין מֵהֶן וְאֵין נוֹתְנִין לָהֶן וְאֵין [3]לְמֵדִין אֶת־בְּנֵיהֶן [4]אוּמָּנוּת וְאֵין מִתְרַפְּאִין מֵהֶן לֹא רִיפּוּי [5]מָמוֹן וְלֹא רִפּוּי נְפָשׁוֹת

---

[18] tauglich. [19] es scheint mir. [20] seine schuhe. [21] tropfen. [22] geschlagen werden, prügelstrafe erhalten. [23] gären. [24] hier wohl: unglück. [25] stürmisches meer. [26] streit.

[1] näml.: den vom judentum abtrünnigen. [2] kaufen. [3] besser: מְלַמְּדִין lehren. [4] handwerk. [5] vermögen.

---

[i] vgl. offbrg. Joh. 8, 7 ff. [k] 90—130 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 86. Vgl. Mc 4, 37 ff. [l] vgl. 1. Cor. 1—4.

[a] vgl. H. L. Strack, Jesus, die Haeretiker und die Christen, 1910, S. 21*, 59*.

מַעֲשֶׂה [b]בְר' אֱלְעָזָר בֶּן דָּמָה שֶׁנְּשָׁכוֹ נָחָשׁ וּבָא יַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר סָמָא
לְרַפְּאוֹתוֹ מִשּׁוּם יֵשׁוּעַ בֶּן פַּנְטֵרָא וְלֹא הִנִּיחוֹ ר' יִשְׁמָעֵאל אָמְרוּ לוֹ
[6]אִי אַתָּה [7]רַשַּׁאי בֶּן דָּמָה אָמַר לוֹ אֲנִי אָבִיא לְךָ רְאָיָה שֶׁיְּרַפְּאֵנִי
וְלֹא [8]הִסְפִּיק לְהָבִיא רְאָיָה עַד שֶׁמֵּת:

אָמַר ר' יִשְׁמָעֵאל אַשְׁרֶיךָ בֶּן־דָּמָה שֶׁיָּצָאתָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא [9]פִירְצַת [10]גְּזֵירָן
שֶׁל חֲכָמִים שֶׁכָּל הַפּוֹרֵץ גְּדֵירָן שֶׁל חֲכָמִים לַסּוֹף [11]פּוּרְעָנוּת [12]בָּא
עָלָיו [13]שֶׁנ' וּפוֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכֶנּוּ נָחָשׁ:[c]

Totenerweckung.

11. M[e]chilta, Vaj[e]hi b[e]schallaḥ, Par. 1, Friedm. S. 53[b], Winter-Wünsche S. 169 f.:

וּמִנַּיִן שֶׁמּוֹרָא [1]רַבּוֹ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם
[2]שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחֻרָיו אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם
[3]כְּשֵׁם שֶׁהַמָּקוֹם כְּלָאָם כָּךְ אַתָּה כְלָאֵם
וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּגֵחֲזִי בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ אֱלִישָׁע [4]חֲגוֹר מָתְנֶיךָ וְקַח
מִשְׁעַנְתִּי בְּיָדֶךָ הִתְחִיל לִסְמוֹךְ עַל מַקְלוֹ וְלֵילֵךְ אָמְרוּ לוֹ [5]לְהֵיכָן אַתָּה
הוֹלֵךְ גֵּחֲזִי אָמַר לָהֶם לְהַחֲיוֹת מֵת אָמְרוּ [לוֹ] וְכִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחֲיוֹת
מֵת וַהֲלֹא יי' מֵמִית וּמְחַיֶּה אָמַר לָהֶם אַף רַבִּי מֵמִית וּמְחַיֶּה:

Martyrium des R. Akiba.

12. b. B[e]rachot fol. 61[b], Goldschmidt I, S. 228 f.:

תָּנוּ רַבָּנָן
פַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה שֶׁלֹּא [1]יַעַסְקוּ יִשְׂרָאֵל בַּתּוֹרָה בָּא

---

[6] nicht. [7] berechtigt. [8] genügende zeit haben. [9] besser: פִּרַצְתָּ durchbrechen. [10] besser: גְּדֵירָן. [11] bestrafung. [12] besser: בָּאָה. [13] = שֶׁנֶּאֱמַר, Koh. 10, 8.

[1] vor seinem l., d. h. dem l. des betreffenden, von dem die rede ist. [2] 4. Mose 11, 28. [3] man beachte, wie hier ohne erkennbaren absatz die deutung unmittelbar an das citat angeknüpft wird, vgl. Mt 5, 43. [4] 2. Kön. 4, 29. [5] wohin. Man beachte, wie hier der bibeltext ausgemalt und umgestaltet wird.

[1] sich beschäftigen.

---

[b] schwestersohn des R. Ismael (um 120 n. Chr.), Strack, einl. 1908[4] S. 88 ff. [c] vgl. zu diesem text Apostelg. 19, 13.

[a]פַּפּוּס בֶּן־יְהוּדָה וּמְצָאוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיָה מַקְהִיל קְהִילּוֹת [2]בָּרַבִּים וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה אָמַר לוֹ עֲקִיבָא אִי אַתָּה מִתְיָרֵא מִפְּנֵי מַלְכוּת הָרְשָׁעָה
אָמַר לֵיהּ
[3]אֶמְשׁוֹל לְךָ מָשָׁל
לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה
לְשׁוּעָל שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ עַל [4]גַּב הַנָּהָר וְרָאָה דָּגִים שֶׁהָיוּ מִתְקַבְּצִים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם אָמַר לָהֶם מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בּוֹרְחִים אָמְרוּ לוֹ מִפְּנֵי רְשָׁתוֹת שֶׁמְּבִיאִין עָלֵינוּ בְּנֵי אָדָם אָמַר לָהֶם רְצוֹנְכֶם שֶׁתַּעֲלוּ לַיַּבָּשָׁה וְנָדוּר אֲנִי וְאַתֶּם כְּשֵׁם שֶׁדָּרוּ אֲבוֹתַי עִם אֲבוֹתֵיכֶם אָמְרוּ לֵיהּ אַתָּה הוּא שֶׁאוֹמְרִין עָלֶיךָ [5]פִּקֵּחַ שֶׁבַּחֲיּוֹת לֹא פִּקֵּחַ אַתָּה אֶלָּא [6]טִפֵּשׁ אַתָּה וּמָה בִּמְקוֹם [7]חִיּוּתֵנוּ אָנוּ מִתְיָרְאִין בִּמְקוֹם מִיתָתֵנוּ [8]עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה
אַף אֲנַחְנוּ עַכְשָׁו שֶׁאָנוּ יוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה שֶׁכָּתוּב בָּהּ[9] כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ כָּךְ אִם אָנוּ הוֹלְכִים וּמְבַטְּלִים מִמֶּנָּה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה
אָמְרוּ לֹא הָיוּ יָמִים [10]מוּעָטִים עַד [11]שֶׁתְּפָסוּהוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבָשׁוּהוּ בְּבֵית־הָאֲסוּרִים וְתָפְסוּ לְפַפּוּס בֶּן־יְהוּדָה וַחֲבָשׁוּהוּ אֶצְלוֹ אָמַר לוֹ פַּפּוּס מִי הֱבִיאֲךָ לְכָאן אָמַר לֵיהּ אַשְׁרֶיךָ רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּתְפַּסְתָּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה אוֹי לוֹ לְפַפּוּס שֶׁנִּתְפַּס עַל דְּבָרִים [12]בְּטֵלִים
בְּשָׁעָה שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא לַהֲרִיגָה זְמַן קְרִיַּת־שְׁמַע הָיָה וְהָיוּ [13]סוֹרְקִין אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַסְרְקוֹת שֶׁל בַּרְזֶל וְהָיָה מְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו רַבֵּינוּ עַד כָּאן אָמַר לָהֶם כָּל־יָמַי הָיִיתִי [14]מִצְטַעֵר עַל פָּסוּק זֶה [15]בְּכָל־נַפְשְׁךָ [16]אֲפִילוּ נוֹטֵל אֶת נִשְׁמָתְךָ אָמַרְתִּי

---

[2] bei den vielen, d. h. auf der straße. [3] vgl. P. Fiebig, altjüdische gleichnisse und die gleichnisse Jesu, 1904. [4] ufer. [5] klug. [6] dumm. [7] lebenselement. [8] wenn schon — um wieviel mehr: schluß a minori ad maius. [9] 5. Mose 30, 20. [10] wenige. [11] ergreifen. [12] nichtig. [13] kämmen. [14] sich grämen. [15] 5. Mose 6, 5. [16] selbst wenn.

---

[a] um 90—130 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 89 f. [b] dies ist wohl stilisierte erzählung. Man soll an solchen martyrien lernen, wie man damals von dem leiden großer männer erzählte, und daraus die maßstäbe zur beurteilung der leidensgeschichte Jesu gewinnen.

מָתַי יָבֹא לְיָדִי [17]וַאֲקַיְּמֶנּוּ וְעַכְשָׁו שֶׁבָּא לְיָדִי לֹא אֲקַיְּמֶנּוּ הָיָה מַאֲרִיךְ
[18]בְּאֶחָד [b]עַד שֶׁיָּצְתָה נִשְׁמָתוֹ בְּאֶחָד ‖ יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה אַשְׁרֶיךָ
רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁיָּצְתָה נִשְׁמָתְךָ בְּאֶחָד ‖ אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹ תוֹרָה וְזוֹ שְׂכָרָהּ [19]מִמְתִים יָדְךָ ה׳ מִמְתִים וגו׳
אָמַר לָהֶם [20]חֶלְקָם בַּחַיִּים ‖ יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה אַשְׁרֶיךָ רַבִּי עֲקִיבָא
שֶׁאַתָּה [21]מְזוּמָּן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא ׃

Das martyrium des R. Ḥanina ben Teradjon.

13[a]. b. Aboda zara 18[a], Goldschmidt VII, S. 856:

תְּנוּ רַבָּנַן

כְּשֶׁחָלָה רַבִּי [a]יוֹסֵי בֶּן קִיסְמָא הָלַךְ רַבִּי [a]חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן [1]לְבַקְּרוֹ
אָמַר לוֹ חֲנִינָא אָחִי אָחִי אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁאוּמָּה זוֹ מִן הַשָּׁמַיִם הִמְלִיכוּהָ
שֶׁהֶחֱרִיבָה אֶת בֵּיתוֹ וְשָׂרְפָה אֶת הֵיכָלוֹ וְהָרְגָה אֶת חֲסִידָיו וְאִבְּדָה
אֶת טוֹבָיו וַעֲדַיִין הִיא קַיֶּימֶת וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ שֶׁאַתָּה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק
בַּתּוֹרָה וְסֵפֶר מוּנָּח לְךָ בְּחֵיקְךָ אָמַר לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם יְרַחֲמוּ אָמַר לוֹ
אֲנִי אוֹמֵר לְךָ דְּבָרִים שֶׁל [2]טַעַם וְאַתָּה אוֹמֵר לִי מִן הַשָּׁמַיִם יְרַחֲמוּ
תְּמֵהַּ אֲנִי אִם לֹא יִשְׂרְפוּ אוֹתְךָ וְאֶת סֵפֶר תּוֹרָה בָּאֵשׁ אָמַר לוֹ רַבִּי
מָה אֲנִי לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא אָמַר לוֹ [3]כְּלוּם מַעֲשֶׂה בָא לְיָדְךָ אָמַר
לוֹ מְעוֹת שֶׁל פּוּרִים נִתְחַלְּפוּ לִי בִּמְעוֹת שֶׁל [4]צְדָקָה וְחִלַּקְתִּים לַעֲנִיִּים
אָמַר לוֹ אִם כֵּן מֵחֶלְקְךָ יְהִי חֶלְקִי וּמִגּוֹרָלְךָ יְהִי גוֹרָלִי

אָמְרוּ לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִים עַד [5]שֶׁנִּפְטַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן־קִיסְמָא וְהָלְכוּ
כָּל־גְּדוֹלֵי רוֹמִי לְקוֹבְרוֹ וְהִסְפִּידוּהוּ [6]הֶסְפֵּד גָּדוֹל ‖ [7]וּבַחֲזִירָתָן מְצָאוּהוּ
לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן־תְּרַדְיוֹן שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּמַקְהִיל קְהִלּוֹת
בָּרַבִּים וְסֵפֶר תּוֹרָה מוּנָּח לוֹ בְּחֵיקוֹ הֱבִיאוּהוּ [8]וּכְרָכוּהוּ בְּסֵפֶר תּוֹרָה
וְהִקִּיפוּהוּ [9]בַּחֲבִילֵי [10]זְמוֹרוֹת וְהִצִּיתוּ בָּהֶן אֶת־הָאוּר וְהֵבִיאוּ [11]סְפוֹגִין

[17] aufrichten, erfüllen. [18] d. h. bei dem wort „einer“, 5. Mose 6, 4. [19] Ps. 17, 14. [20] vgl. Ps. 17, 14 forts. [21] bestimmt.

[1] besuchen. [2] verstand. [3] irgend etwas. [4] gerechtigkeit, almosen. [5] euphemismus für sterben. [6] trauergesang, trauerrede. [7] rückkehr. [8] umwickeln. [9] bündel. [10] weinranken. [11] schwämme.

[a] um 130 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 90 f.

שֶׁל צֶמֶר [12]וּשְׁרָאוּם בְּמַיִם וְהִנִּיחוּם עַל לִבּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵצֵא נִשְׁמָתוֹ מְהֵרָה אָמְרָה לוֹ בִתּוֹ אַבָּא אֶרְאֶךָ בְּכָךְ אָמַר לָהּ אִילְמָלֵא אֲנִי נִשְׂרַפְתִּי לְבַדִּי הָיָה הַדָּבָר קָשֶׁה לִי עַכְשָׁיו שֶׁאֲנִי נִשְׂרָף וְסֵפֶר תּוֹרָה עִמִּי מִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ [13]עֶלְבּוֹנוֹ שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה הוּא יְבַקֵּשׁ עֶלְבּוֹנִי אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו רַבִּי מָה אַתָּה רוֹאֶה אָמַר לָהֶן [14]גִּלָּיוֹן נִשְׂרָפִין [15]וְאוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת אַף אַתָּה פְּתַח פִּיךָ וְתִכָּנֵס הָאֵשׁ אָמַר לָהֶן [16]מוּטָב שֶׁיִּטְּלֶנָּהּ מִי שֶׁנְּתָנָהּ וְאַל יְחַבֵּל הוּא בְּעַצְמוֹ אָמַר לוֹ [17]קַלְצְטוֹנִירִי רַבִּי אִם אֲנִי מַרְבֶּה בַּשַּׁלְהֶבֶת וְנוֹטֵל סְפוֹגִין שֶׁל צֶמֶר מֵעַל לִבְּךָ אַתָּה מְבִיאֵנִי לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא אָמַר לוֹ [18]הֵן הִשָּׁבַע לִי נִשְׁבַּע לוֹ מִיָּד הִרְבָּה בַּשַּׁלְהֶבֶת וְנָטַל סְפוֹגִין שֶׁל צֶמֶר מֵעַל לִבּוֹ וְיָצְאָה נִשְׁמָתוֹ בִּמְהֵרָה

אַף הוּא [19]קָפַץ וְנָפַל לְתוֹךְ הָאוּר יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה רַבִּי חֲנִינָא בֶּן־תְּרַדְיוֹן וְקַלְצְטוֹנִירִי מְזוּמָּנִין הֵן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא בָּכָה [b]רַבִּי וְאָמַר

יֵשׁ קוֹנֶה עוֹלָמוֹ בְּשָׁעָה אַחַת
וְיֵשׁ קוֹנֶה עוֹלָמוֹ בְּכַמָּה שָׁנִים׃

13[b]. Sifre Deut. § 307, Friedmann 1864, S. 133[a]:

כְּשֶׁתָּפְסוּ אֶת רַבִּי חֲנִינָה בֶּן־תְּרַדְיוֹן נִגְזְרָה עָלָיו גְּזֵרָה לִשְׂרוֹף סִפְרוֹ [עָלָיו] אָמְרוּ לוֹ גְּזֵרָה נִגְזְרָה עָלֶיךָ לִשְׂרוֹף סִפְרְךָ [עָלֶיךָ] קָרָא מִקְרָא הַזֶּה [1]הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ אָמְרוּ לְאִשְׁתּוֹ נִגְזְרָה עַל בַּעֲלֵךְ גְּזֵרָה לִשְׂרוֹף סִפְרוֹ עָלָיו וְעָלַיִךְ לֵיהָרֵג קָרְאָה הַמִּקְרָא הַזֶּה [1]אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל אָמְרוּ לְבִתּוֹ נִגְזְרָה גְּזֵרָה עַל אָבִיךְ לִשְׂרוֹף סִפְרוֹ עָלָיו וְעַל אִמֵּךְ לֵיהָרֵג וְעָלַיִךְ [2]לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה קָרְאָה מִקְרָא זֶה [3]גְּדוֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה [אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקֻחוֹת וגו׳ לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו] [4]ר׳ אוֹמֵר גְּדוֹלִים מַעֲשִׂים [5]אֵלּוּ שֶׁהֵם בְּעֵת צָרָתָם [6]הִצְמִיחוּ ג׳ פְּסוּקִים שֶׁל [7]צִדּוּק [8]הַדִּין מָה שֶׁאֵין כֵּן בְּכָל הַכְּתוּבִים [9]כִּוְּנוּ שְׁלָשְׁתָּן אֶת לִבָּן

---

[12] einweichen. [13] beschimpfung. [14] besser, plural zu lesen: גִּלְיֹנִים pergamentrollen. [15] buchstaben. [16] besser. [17] scharfrichter, quaestionarius. [18] ja. [19] springen.

[1] 5. Mose 32, 4. [2] wohl euphemismus für: ein schändliches gewerbe treiben. [3] Jer. 32, 19. [4] = רַבִּי. [5] diese. [6] sperren lassen, hervorbringen. [7] anerkennung als gerecht. [8] das göttliche recht. [9] richten auf.

---

[b] um 200 n. Chr. = R. Jehuda hannasi, Strack, a. a. O. S. 96 f.

[10]וְצִדְּקוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין עָמַד [11]פִּלִיסוֹפוֹס עַל [12]הִפַּרְכְיָא שֶׁלּוֹ אָמַר
[13]לוֹ אַל [14]תָּזוּז [15]דַּעְתֵּךְ עַל שֶׁשָּׂרַפְתְּ אֶת־הַתּוֹרָה שֶׁמִּשָּׁעָה שֶׁיָּצָאת
חֲזָרָה לָהּ לְבֵית אָבִיהָ אָמַר לוֹ לְמָחָר אַף דִּינְךָ [16]כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ אָמַר
לוֹ [17]בִּשַּׂרְתַּנִי בְּשׂוֹרָה טוֹבָה לְמָחָר יִהְיֶה חֶלְקִי עִם אֵלּוּ לְעוֹלָם הַבָּא: [a]

13[c]. Traktat Semahot Kap. 8:

וּכְשֶׁנִּכְנַס רַבִּי חֲנִינָא בֶּן־תְּרַדְיוֹן [1]לַאֲפִּיקוֹרְסוּת גָּזְרוּ עָלָיו שְׂרֵיפָה וְעַל
אִשְׁתּוֹ הֲרִיגָה וְעַל בִּתּוֹ לֵישֵׁב [2]בְּקוּפָּה אָמַר לָהֶן מָה גָּזְרוּ עַל אוֹתָהּ
עֲנִיָּה אָמְרוּ לוֹ הֲרִיגָה קָרָא עָלֶיהָ הַמִּקְרָא הַזֶּה [3]צַדִּיק ה׳ בְּכָל־דְּרָכָיו
אָמְרָה לָהֶם מָה גָּזְרוּ עַל אוֹתוֹ רַבִּי אָמְרוּ לָהּ שְׂרֵיפָה קָרְאָה עָלָיו
הַמִּקְרָא הַזֶּה [4]גְּדוֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה וּכְשֶׁשְּׂרָפוּ. אוֹתוֹ כָּרְכוּהוּ
[5]בס״ת וְשָׂרְפוּהוּ וְהָיְתָה בִּתּוֹ צוֹעֶקֶת וּבוֹכָה וּמִתְחַבֶּטֶת לְפָנָיו אָמַר לָהּ
בִּתִּי אִם עָלַי אַתְּ בּוֹכָה אִם עָלַי אַתְּ מִתְחַבֶּטֶת מוּטָב שֶׁתֹּאכְלֵנִי אֵשׁ
שֶׁנּוּפָּחָה וְלֹא אֵשׁ שֶׁלֹּא נוּפָּחָה [6]שֶׁנֶּאֱמַר אֵשׁ לֹא נוּפָּח וְאִם עַל ס״ת
אַתְּ מִתְחַבֶּטֶת הֲרֵי הַתּוֹרָה אֵשׁ וְאֵין אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ הֲרֵי אוֹתִיּוֹת
פּוֹרְחוֹת וְאֵין הָאֵשׁ אוֹכֶלֶת אֶלָּא עַל [7]הַנְּיָר:

13[d]. Traktat Kallah, gegen Ende.

אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן־תְּרַדְיוֹן שֶׁפַּעַם אַחַת נִתְחַלְּפוּ לוֹ מְעוֹת
פּוּרִים בִּמְעוֹת שֶׁל צְדָקָה וְהָיָה יוֹשֵׁב וְתָמֵהַּ וְאָמַר אוֹי לִי שֶׁמָּא
נִתְחַיַּבְתִּי מִיתָה לַשָּׁמַיִם·
עַד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְתָמֵהַּ בָּא [2]קְסְטִינוֹר [3]א״ל רַבִּי גָּזְרוּ עָלֶיךָ לְכוֹרְכְךָ
וּלְשׂוֹרְפְךָ בְּתוֹרָתְךָ וּלְיִשְׂרָאֵל עִמְּךָ [4]וְעָמַד וְכָרְכוּהוּ בְּתוֹרָתוֹ וְהִקִּיפוּהוּ

---

[10] als gerecht anerkennen. [11] wohl zu lesen: פִּילוֹסוֹפוֹס. [12] ὑπαρχία bezirk, statthalterschaft. [13] wohl לה zu lesen. [14] besser: תָּזוּחַ hochgemut sein. [15] wissen, sinn. [16] in derselben weise wie. [17] frohe botschaft bringen.

[1] epikuräismus, d. h. ketzerei, freigeisterei. [2] gefäß, korb. Viell. euphemismus für ein unzuchtshaus. [3] Ps. 145, 17. [4] Jer. 32, 19. [5] = בְּסֵפֶר תּוֹרָה. [6] Hiob 20, 26. [7] das papier.

[1] staunend. [2] quaestionarius, scharfrichter. [3] = אָמַר לוֹ. [4] wohl besser: וְעָמְדוּ.

---

[a] man vergleiche diesen text mit dem vorigen und folgenden.

חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת [5]וְהֵצִיף [6]בּוֹ הָאוּר וְהָיָה אוּר [7]מִצְטַנֵּן וּמִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ
עָמַד קַסְטִינָר בַּבֶּהָלָה א״ל רַבִּי אַתָּה הוּא שֶׁגָּזְרוּ לְשׂוֹרְפְךָ א״ל הֵן·
א״ל וּלְמָה הָאוּר מְכַבֶּה א״ל הִשְׁבַּעְתִּיו בְּשֵׁם קוֹנִי שֶׁלֹּא יִגַּע בִּי עַד
שֶׁאֵדַע אִם גָּזְרוּ עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם [8]הַמְתֵּן לִי שָׁעָה אַחַת וְאוֹדִיעֲךָ·
הָיָה קַסְטִינוֹר יוֹשֵׁב וְתָמֵהַּ אָמַר [9]הַלָּלוּ שֶׁגּוֹזְרִין מִיתָה וְחַיִּין לְעַצְמָן
לָמָּה עוֹל מַלְכוּת עֲלֵיהֶן· א״ל קוּם לָךְ וְכָל מָה שֶׁמַּלְכוּת רוֹצָה לַעֲשׂוֹת
בִּי יַעֲשֶׂה אָמַר לוֹ [10]רֵיקָה [11]הִסְכִּימוּ עָלַי גְּזֵרָה מִן הַשָּׁמַיִם וְאִם אֵין
אַתָּה הוֹרְגֵנִי הַרְבֵּה הוֹרְגִים יֵשׁ לַמָּקוֹם הַרְבֵּה דּוּבִּים וּנְמֵרִים וַאֲרָיוֹת
וּזְאֵבִים וְהַרְבֵּה נְחָשִׁים וַעֲקְרַבִּים שֶׁיִּפְגְּעוּ בִּי אֶלָּא סוֹף שֶׁהַמָּקוֹם עָתִיד
[12]לִיפָּרַע דָּמִי מִיָּדְךָ· וַיֵּדַע קַסְטִינוֹר שֶׁכָּךְ הִיא [13]הַמִּדָּה מִיָּד עָמַד
וְנָפַל לְאַפָּיו וְכֵיוָן אָבַד וְהִשְׁמִיעַ קוֹלוֹ מִן הָאֵשׁ וְאָמַר בַּאֲשֶׁר [14]תָּמוּתִי
אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר בַּאֲשֶׁר תִּחְיֶה אֶחְיֶה מִיָּד יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה
רַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן וְקַסְטְנִירוֹ מְזוּמָּנִין לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא·

Erblindung.

14. Mechilta, Mischpaṭim, Par. 20, Friedmann S. 100a:

[1]וְשׁוֹחַד לֹא תִקָּח
[2]שֶׁמָּא [3]תֹאמַר הֲרֵינִי נוֹטֵל מָמוֹן וְאֵינִי נוֹטֶה אֶת־הַדִּין
[4]תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי הַשּׁוֹחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים
[5][וַהֲלֹא דְּבָרִים ק״ו
וּמָה אִם הַנּוֹטֵל שֶׁלֹּא לְהַטּוֹת אָמְרָה תוֹרָה כִּי הַשּׁוֹחַד יְעַוֵּר

---

5 zu lesen: וְהִצִּיתוּ. Was dasteht, könnte bedeuten: und er ließ hinüberfließen über ihn. 6 בָּהֶן zu lesen. 7 kalt werden. 8 warten. 9 diese. 10 vgl. Mt 5, 22. 11 beschließen. 12 sich bezahlen lassen. 13 die art und weise. 14 zu lesen: תָּמוּת. Vgl. Ruth 1, 17.

1 2. Mose 23, 8. 2 vielleicht. 3 d. h. deutest du den vers 2. Mose 23, 8 so: 4 wörtl.: „studium besagt“, d. h.: die antwort auf die frage, ob die eben angeführte auffassung des verses richtig ist, ergibt genaueres nachdenken über die fortsetzung des verses 2. Mose 23, 8 im vergleich zu 5. Mose 16, 19. Grundsatz der rabbinischen schriftauslegung ist, daß im gesetz kein vers ohne grund doppelt zu finden ist. 5 und (ergeben) die dinge nicht (einen schluß) leicht und schwer, d. h. a minori ad maius.

ק"ו הַנּוֹטֵל [6]ע"מ לְהַטּוֹת׃
כִּי הַשּׁוֹחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים][7]
בַּתּוֹרָה אַתָּה אוֹמֵר
אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא [עֵינֵי] חֲכָמִים [8]כִּשְׁמוּעוֹ
תַּלְמוּד לוֹמַר יְעַוֵּר עֵינֵי פִקְחִים אֵלּוּ פִּקְחֵי הַדַּעַת שֶׁהֵן מְטַהֲרִין וּמְטַמְּאִין
מִדַּעַת עַצְמָן
מִכָּאן אָמְרוּ
כָּל הַנּוֹטֵל מָמוֹן וּמַטֶּה אֶת־הַדִּין אֵינוֹ יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם עַד [9]שֶׁיִּתְחַסֵּר
מֵאוֹר עֵינָיו
רַבִּי[a] נָתָן אוֹמֵר
עַד שֶׁיְּהֵא בוֹ אֶחָד מִשְּׁלשָׁה דְבָרִים הַלָּלוּ אוֹ [10]טֵירוּף דַּעַת בַּתּוֹרָה
שֶׁיְּטַהֵר טָמֵא אוֹ שֶׁיְּטַמֵּא טָהוֹר אוֹ [11]יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת אוֹ שֶׁיִּתְחַסֵּר מֵאוֹר
עֵינָיו׃[b]

Das sprachenwunder bei der gesetzgebung.

15[a]. Midrasch Exodus rabba Par. 5; Wünsche S. 55f.:

[1]וַיֹּאמֶר י"י אֶל אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת משֶׁה הַמִּדְבָּרָה׳
[2]הה"ד [3]יַרְעֵם אֵל בְּקוֹלוֹ נִפְלָאוֹת
[4]מַהוּ יַרְעֵם כְּשֶׁנָּתַן [5]הקב"ה אֶת־הַתּוֹרָה בְּסִינַי הִרְאָה בְקוֹלוֹ לְיִשְׂרָאֵל
פְּלָאֵי פְלָאִים.

---

[6] = עַל מְנָת לְ um — zu. [7] bei Friedmann eingeklammert. [8] wortsinn. [9] ermangeln. [10] verirrung. [11] nötig haben.

[1] 2. Mose 4, 27. [2] = הָדָא הוּא דִכְתִיב d. h.: „das (ist) das, was geschrieben steht". Durch diese formel verbindet der midrasch zwei bibelstellen, um sie dann mit beziehung aufeinander auszulegen. [3] Hiob 37, 5. [4] was (ist) es?, d. h. was bedeutet? Die antwort erfolgt auch hier wieder, ohne daß die auslegung als solche gekennzeichnet wäre. [5] = הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

---

[a] um 200 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 96. [b] an dieser stelle aus der mech. ist zu beobachten, daß aus alttestamentlichen stellen, die bildlich gemeint sind, gelegentlich wundergeschichten entstehen können, wenn die betreffenden stellen wunderhaft aufgefaßt werden. Zum strafwunder der erblindung vergl. apostelg. 13, 11, zum entstehen von wundergeschichten aus im A. T. übertragen gemeinten stellen: Mt 11, 5 ff. im vergleich mit Jes. 35, 5. 6.

[6]כֵּיצַד הָיָה הקב"ה מְדַבֵּר וְהַקּוֹל יוֹצֵא וּמַחֲזִיר בְּכָל־הָעוֹלָם יִשְׂרָאֵל שׁוֹמְעִין אֶת־הַקּוֹל בָּא אֲלֵיהֶם מִן הַדָּרוֹם וְהָיוּ רָצִים לַדָּרוֹם לְקַבֵּל אֶת־הַקּוֹל׃ וּמִדָּרוֹם נֶהְפַּךְ לָהֶם לַצָּפוֹן וְהָיוּ רָצִים לַצָּפוֹן וּמִצָּפוֹן נֶהְפַּךְ לַמִּזְרָח וְהָיוּ רָצִים לַמִּזְרָח וּמִמִּזְרָח נֶהְפַּךְ לָהֶם לַמַּעֲרָב וְהָיוּ רָצִים לַמַּעֲרָב וּמִן הַמַּעֲרָב נֶהְפַּךְ לָהֶן מִן הַשָּׁמַיִם וְהָיוּ [7]תוֹלִין עֵינֵיהֶן וְהָיָה נֶהְפָּךְ בָּאָרֶץ וְהָיוּ מַבִּיטִין לָאָרֶץ [8]שֶׁנֶּאֱמַר מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעֲךָ אֶת־קוֹלוֹ לְיַסְּרֶךָּ וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים זֶה לָזֶה [9]וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים מֵהֵיכָן הקב"ה בָּא מִן הַמִּזְרָח אוֹ מִן הַדָּרוֹם [10]שֶׁנֶּאֱמַר יי מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ [11]וּכְתִיב אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן יָבֹא

[12]וְאוֹמֵר [13]וְכָל־הָעָם רוֹאִים אֶת־הַקּוֹלוֹת הַקּוֹל אֵין כְּתִיב כָּאן אֶלָּא הַקּוֹלוֹת

[14]א"ר [15]יוֹחָנָן הָיָה הַקּוֹל יוֹצֵא וְנֶחְלָק [16]לע' קוֹלוֹת [17]לע' לָשׁוֹן כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ כָּל־הָאוּמּוֹת וְכָל־אוּמָּה וְאוּמָּה שׁוֹמַעַת קוֹל בִּלְשׁוֹן הָאוּמָּה וְנַפְשׁוֹתֵיהֶן יוֹצְאוֹת אֲבָל יִשְׂרָאֵל הָיוּ שׁוֹמְעִין וְלֹא הָיוּ [18]נִיזּוֹקִין׃ [a]

15^{b}. Midrasch Tanḥuma, Par. Sch^{e}mot, gegen Ende, zu 2. Mose 4, 27:

[1]וְכָל־הָעָם רוֹאִים אֶת־הַקּוֹלוֹת

רוֹאִים אֶת־הַקּוֹל אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא אֶת־הַקּוֹלוֹת· א"ר יוֹחָנָן הָיָה הַקּוֹל יוֹצֵא וְנֶחְלָק לְשִׁבְעָה קוֹלוֹת [2]וּמִז' קוֹלוֹת לְשִׁבְעִים [3]לָשׁוֹן כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ כָּל־הָאוּמּוֹת וְכָל־אוּמָּה וְאוּמָּה שׁמַעַת קוֹלוֹ בִּלְשׁוֹן הָאוּמָּה וְנַפְשׁוֹתֵיהֶם יוֹצְאוֹת אֲבָל יִשְׂרָאֵל הָיוּ שׁוֹמְעִין וְלֹא הָיוּ נִזּוֹקִין׃

---

[6] in welcher weise (ist das zu denken)? [7] erheben. [8] 5. Mose 4, 36. [9] Hiob 28, 12. [10] 5. Mose 33, 2. [11] Hab. 3, 3. [12] und er (d. h. die schrift) sagt (an einer anderen stelle). [13] 2. Mose 20, 18. [14] = אָמַר רַבִּי. [15] um 250 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 101. [16] ע = 70. [17] „in 70 sprachen“ ist hier wohl glosse, vgl. 15^{b}. [18] geschädigt.

[1] 2. Mose 20, 18. [2] ז = 7. [3] besser wohl zu lesen: לְשׁוֹנוֹת.

---

[a] dieser text und 15^{b} und 15^{c} erklären das pfingstwunder. Vgl. auch Philo, de decalogo 11.

15c. b. Schabbat fol. 88b, Goldschmidt I, S. 522:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
מַאי [1]דִּכְתִיב [ה׳] יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב כָּל־ [2]דִּיבּוּר
וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי [3]הַגְּבוּרָה נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת
תַּנָּא [a]דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל [4]וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע [5]מָה פַּטִּישׁ זֶה נֶחֱלַק
[6]לְכַמָּה נִיצוֹצוֹת אַף כָּל־דִּיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת:

Wunder beim tode von rabbinen.

16. j. Aboda zara Kap. III 1, ed. Crotoschin 1866, S. 42c, M. Schwab, XI, 1889, S. 207:

[1]כַּד [2]דְּמַךְ רַבִּי [a]נַחוּם בַּר סִימַאי [3]חֲפוֹן [4]אִיקוֹנָתָא [5]מַחְצְלָן [6]אֲמַר
[7]כְּמָה דְלָא [8]חֲמִתוֹן [9]בְּחַיּוֹי לָא יַחְמִינוֹן [10]בְּדַמְכוּתֵיהּ ‖ [11]וְחַכְמִין
[12]אִינּוּן כְּלוּם. אֲמַר [13]ר״ש ב״ל אֵין בֵּינֵינוּ וְלַצַּדִּיקִים אֶלָּא דִיבּוּר פֶּה
[14]בִּלְבָד. [b]א״ר זְעִירָ׳ שׁוֹמֵעַ הוּא הַמֵּת [15]קִילּוּסוֹ כְּמִתּוֹךְ הַחֲלוֹם. א״ר
[c]אַשְׁיַין שׁוֹמֵעַ הַמֵּת קִילּוּסוֹ כְּמִתּוֹךְ חֲלוֹם.
וּלְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ נַחוּם אִישׁ קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים שֶׁלֹּא הִבִּיט [16]בְּצוּרַת
[17]מַטְבֵּעַ מִיָּמָיו. וּלְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ [d]רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ שֶׁלֹּא הִבִּיט בְּמִילָתוֹ מִיָּמָיו:

---

[1] Ps. 68, 12. [2] ausspruch. [3] vgl. Mc 14, 62. [4] Jer. 23, 29. [5] wie verhält es sich mit dem hammer? [6] viel.

[1] als. [2] entschlafen. [3] man bedeckte. [4] εἰκόνια bilder. [5] matten, decken. [6] wohl besser: אֲמַרוּ man sagte. [7] wie. [8] er sah sie, vgl. G. Dalman, Gramm. des jüd.-pal. aramäisch, 1904, S. 320. [9] in seinem leben. [10] in seinem tode. [11] merken, wissen. [12] sie. [13] = רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן־לָקִישׁ, um 250 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 101 f. [14] d. h. abgesehen vom reden können, sind die verstorbenen den lebenden ganz gleich. [15] sein lob. [16] auf das bild. [17] münze.

---

[a] überlieferer des hauses, d. h. der schule des R. Isma'el (um 130 n. Chr.), Strack, a. a. O. S. 88f. Man sieht hier, daß der in 15a, 15b auf einen amoräer zurückgeführte gedanke auch in tannaitischer zeit ganz ähnlich nachweisbar ist.

[a] um 200 n. Chr., vgl. Strack, a. a. O. S. 98. [b] viell. Ze'ir'a I, um 300 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 105. [c] bei Strack nicht erwähnt. [d] = Jehuda hannasi, um 200 n. Chr., der redaktor der mišna.

כַּד דְּמַךְ רַבִּי [e]אֲחָא אִיתְחַמִּי כּוֹכְבָא [18]בְּטִיהֲרָא׃
כַּד דְּמַךְ [c]ר׳ חֲנָן [19]אִיתְכְּפּוּן [20]אַנְדַּרְטַיָּא׃
כַּד דְּמַךְ [f]ר׳ יוֹחָנָן אִיתְכְּפּוּן אִיקוֹנַיָּא. אָמְרִין דְּלָא הֲוָת [21]אִיקוֹנִין [22]דִּכְוָתֵהּ׃
כַּד דְּמַךְ [c]רַבִּי חֲנִינָא דִבְרַת [23]חוֹרָן [24]אִיתְבְּזַע יַמָּא [25]דְטִיבֵּרְיָא אָמְרִין כַּד הֲוָה [26]סָלֵיק [27]לְעִיבּוּרָא הֲוָה יַמָּא מִתְבְּזַע [28]קוֹמוֹי׃
כַּד דְּמַךְ [g]רַב הוֹשַׁעְיָ׳ נְפַל [29]קְלוֹן דְּטִיבֵּרְיָא׃
כַּד דְּמַךְ ר׳ [h]יִצְחָק׳ בֶּן־אֶלְיָשִׁיב [30]אִיתְעַקְּרוּן [31]שׁוּבְעִין [32]אִיסְקוּפִּין מִבַּעֲלֵי בָתִּים דִּגְלִילָא אָמְרִין דַּהֲווֹ [33]תָלַיִין בִּזְכוּתֵיהּ׃
כַּד דְּמַךְ רַבִּי [i]שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אִיתְעַקְּרוּן אַרְזַיָּא דְאַרְעָא [34]דְיִשְׂרָ׳ אָמְרִין דַּהֲוָה [35]נָסֵיב [36]שׁוֹשֵׁיבְתָּה [37]וּמְקַלֵּם [38]קוֹמֵי [39]כַּלַּיָּיה וַהֲווֹן רַבָּנַן [40]מְרַנְּנִין בֵּיהּ. אֲמַר לוֹן רַבִּי זְעִירָא [41]אַרְפּוֹן לֵיהּ לֵית [42]אֲהָן [43]סָבָא יָדַע מָה עָבֵיד. כֵּיוָן דִּדְמַךְ [44]נְחַתַת [45]אִישָּׁתָא מִן שְׁמַיָּא [46]וְאַפְסֵקְ׳ בֵּין [47]עַרְסָא לְקָהָלָא וַהֲווֹן תְּלָת שָׁעִין [48]קָלִין [49]וּבַרְקֵי בְּעָלְמָא. [50]הַיִּיא דַּאֲהָן סָבָא דַעֲבַדַּת לֵיהּ שׁוֹשֶׁבְתָּא. [51]וּנְפַקַת בַּת קָלָא [52]וְאָמְרָ׳ [53]וָיֵ דִּדְמַךְ שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק [54]גְּמִיל חִסְדָּא׃
כַּד דְּמַךְ [k]ר׳ יוֹסֵא בַּר חַלְפוּתָא [55]מְשַׁכוּ [56]צִינּוּרוֹת דָּם [57]בִּלְדוּקְיָא אָמְרִין [58]דִּיהַב נַפְשֵׁיהּ עַל [59]גְּזוּרְתָא.

---

18 am mittag. 19 umstürzen. 20 *ἀνδριάντες* bildsäulen. 21 *εἰκόνιον* bild. 22 schön wie er (gewesen wäre), d. h. so schön. 23 oder: חִוָּרָן. 24 es wurde gespalten. 25 Tiberias. 26 hinaufsteigen. 27 einschaltung eines schaltjahres. 28 vor ihm. 29 bordell oder: schandhaus, d. h. götzentempel. 30 wurden entwurzelt, herausgerissen. 31 70. 32 schwellen oder raaen. 33 hängend, schwebend. 34 = דְיִשְׂרָאֵל. 35 nehmen, tragen. 36 zweig. 37 tanzen. 38 vor. 39 die bräute. 40 murren. 41 laßt ihn. 42 dieser. 43 greis. 44 es kam herab. 45 feuer. 46 וְאַפְסֵקַת teilte. 47 bahre. 48 stimmen, donner. 49 blitze. 50 eheu, ei. 51 hervorgehen. 52 = וְאָמְרִין. 53 wehe. 54 wohltäter. 55 sich hinziehen. 56 rinnen. 57 Laodicea. 58 gab, setzte ein. 59 beschneidung.

---

[e] um 330 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 107. [f] um 250 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 101. [g] um 250 n. Chr., Strack, a. a. O. S. 99. [h] bei Strack nicht erwähnt. [i] um 300 n. Chr., Strack, S. 105. [k] wohl Jose ben Ḥalaphta, um 150 n. Chr., Strack, S. 93?

כַּד דְּמַךְ [l]רַבִּי אַבָּהוּ [60]בָּכַן [61]עַמּוּדַיָּא [62]דְקִיסְרִין. אָמְרִין [63]כּוּתָיָא
לֵית אִינּוּן אֶלָּא [64]מְרִיעִין אֲמַרוּ לוֹן יִשְׂרָאֵל יָדְעִין [65]רַחִיקַיָּא כַּמָּה
[66]דְקָרִיבַיָּא מְרִיעִין:

ר' אַבָּהוּ [67]מִי־דְמַךְ עֲבָרוּן קוֹמֵי י"ג נַהֲרִין [68]דַּאֲפַרְסְמוֹן אֲמַר לוֹן כָּל־
אִילֵּין [69]לְמַאן. אֲמַרוּ לֵיהּ [70]דִּידָךְ. אֲמַר לוֹן וְכָל־אִילֵּין דְּאַבָּהוּ [71]וַאֲנִי
אָמַרְתִּי לְרִיק יָגַעְתִּי וגו'. הקב"ה מַרְאֶה לָהֶן לַצַּדִּיקִים מַתַּן שְׂכָרָן בָּעוֹלָם
הַזֶּה וְנַפְשָׁם שְׂבֵעָה וְהֵן [72]יָשֵׁינִין לָהֶן.

[73]לְמֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה [74]סְעוּדָה וְצַר כָּל־מִינֵי סְעוּדָה [75]בְּמַפָּה. כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ
הָאוֹרְחִין רָאוּ אוֹתוֹ וְנַפְשָׁם שְׂבֵעָה וַיִּשְׁנוּ לָהֶן:

[m]זַבְדַּיי בַּר לֵיוַאי וְרַבִּי [m]יוֹסֵי בַּר פִּיטְרָס ור' [n]יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמְרִין
תְּלָתָא פְסוּקִין. מִי־דְמַכִין. חַד מִנַּיְהוֹן אֲמַ' [76]עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל־חָסִיד
אֵלֶיךָ וגו'. וְחַד אֲמַ' [77]וְיִשְׂמְחוּ כָּל־חוֹסֵי בָךְ וגו'. וְחַד אֲמַר [78]מָה רַב
טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ וגו':

Stillung des sturmes.

17. j. B^e^rachot IX, 1 (ed. Crotoschin 1866, S. 13^b^), A. Wünsche, Der jerus. talmud in seinen haggadischen bestandteilen, 1880, S. 34:

אָמַר רַבִּי [1]תַּנְחוּמָא
מַעֲשֶׂה [2]בִּסְפִינָה אַחַת שֶׁל גּוֹיִם שֶׁהָיְתָה [3]פוֹרֶשֶׁת מַיִם הַגָּדוֹל וְהָיָה
בָהּ [4]תִּינוֹק אֶחָד יְהוּדִי.

---

[60] weinten, part. act. pl. m. [61] die säulen. [62] Cäsarea. [63] die Kuthäer, Samaritaner. [64] wohl von רעי wohlgefallen haben. [65] es sind damit wohl die säulen gemeint, die fern von der Todesstätte des Abbahu in Cäsarea sind. [66] die Kuthäer, die in der nähe des Abbahu bei dessen tode waren. [67] als, nachdem er entschlafen war, oder wegen des folgenden: als er dem tode nahe war. [68] von balsam. [69] für wen. [70] für dich, dein (sind sie). [71] Jes. 49, 4. [72] schlafen ruhig. [73] vorher zu ergänzen: die sache gleicht (einem könig u. s. w.). [74] mahlzeit. [75] *μάππα,* tischtuch. [76] Ps. 32, 6. [77] Ps. 5, 12. [78] Ps. 31, 20.

[1] um 350 n. Chr., Strack, S. 110. [2] schiff. [3] sich absondern, sich entfernen, sich einschiffen. [4] knabe.

---

[l] um 300 n. Chr., Strack S. 104. [m] bei Strack nicht erwähnt. [n] um 230 n. Chr., Strack, S. 100.

עָמַד עֲלֵיהֶן סַעַר גָּדוֹל בַּיָּם וְעָמַד כָּל־אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן וְהִתְחִיל נוֹטֵל [5]יִרְאָתוֹ בְּיָדוֹ וְקוֹרֵא וְלֹא [6]הוֹעִיל כְּלוּם. כֵּיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁלֹּא הוֹעִילוּ כְּלוּם. אָמְרוּ לְאוֹתוֹ יְהוּדִי. בְּנִי קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ שֶׁשָּׁמַעְנוּ שֶׁהוּא עוֹנֶה אֶתְכֶם כְּשֶׁאַתֶּם צוֹעֲקִים אֵלָיו וְהוּא גִבּוֹר. מִיָּד עָמַד הַתִּינוֹק בְּכָל־לִבּוֹ וְצָעַק וְקִיבֵּל מִמֶּנּוּ הב"ה תְּפִילָּתוֹ [7][a]וְשָׁתַק הַיָּם. כֵּיוָן שֶׁיָּרְדוּ לַיַּבָּשָׁה יָרְדוּ כָּל־אֶחָד וְאֶחָד לִקְנוֹת צְרָכָיו. אָמְרוּ לוֹ לְאוֹתוֹ תִינוֹק לֵית אַתְּ [8]בָּעֵי [9]מִזְבַּן לָךְ כְּלוּם. אֲמַר לְהוֹן מָה אַתּוּן בָּעֵי [b]מִן [10]הָהֵן [11]אַכְסַנְיָא [12]עֲלוּבָה. אָמְרוּ לוֹ אַתְּ אַכְסַנְיָא עֲלוּבָה. [13]אִינּוּן אַכְסַנְיָא עֲלוּבָה אִינּוּן [14]הָכָא [15]וְטַעֲוָתְהוֹן בְּבָבֶל. וְאִינּוּן הָכָא וְטַעֲוָתְהוֹן בְּרוֹמֵי וְאִינּוּן הָכָא וְטַעֲוָתְהוֹן עִמְּהוֹן וְלָא [16]מַהֲנוּן לְהוֹן כְּלוּם. אֲבָל אַתְּ כל [17]אֲהֵן דְּאַתְּ [18]אָזֵל [19]אֱלָהָ' עִמָּךְ. [20]הה"ד [21]כַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קָרְאֵינוּ אֵלָיו:

Die köstliche perle in dem fisch.

18. b. Schabbat fol. 119[a], Goldschmidt I, S. 606:

[1]יוֹסֵף [2]מוֹקִיר [3]שַׁבֵּי הֲוָה הַהוּא גוֹי [4]בְּשִׁבָבוּתֵיהּ דַּהֲוָה [5]נְפִישֵׁי [6]נִכְסֵיהּ [7]טוּבָא אֲמַרוּ לֵיהּ כַּלְדָּאֵי [8]כּוּלְּהוֹ נִכְסֵי יוֹסֵף מוֹקַר שַׁבֵּי אָכִיל לְהוֹ אֲזַל [9]זַבְּנִינְהוֹ לְכוּלְּהוֹ נִיכְסֵי [10]זְבַן בְּהוֹ [11]מַרְגָּנִיתָא [12]אוֹתְבַהּ [13]בִּסִיָּנֵיהּ [14]בַּהֲדֵי [15]דְּקָא עָבַר [16]מַבְּרָא [17]אַפַּרְחֵיהּ [18]זִיקָא [19]שַׁדְיֵיהּ

---

[5] gegenstand seiner furcht, götze. [6] nutzen haben. [7] schweigen. [8] wollend. [9] inf. Pe., besser wohl: מִזְבַּן, kaufen. [10] dieser. [11] ξένος fremdling, oder: fremdlingschaft. [12] unglücklich, arm. [13] sie (d. h. hier: wir). [14] hier. [15] ihre götzen. [16] wohl zu lesen pt. act. pl. f. מַהְנְיָן nützen. [17] dieser ort. Also: wohin du auch immer gehst ... [18] gehen, part. act. [19] אֱלָהָךְ. [20] = הָדָא הוּא דִכְתִיב. [21] 5. Mose 4, 7.

[1] vgl. Margolis, Gramm. S. 45*. [2] ehren. [3] die sabbate. [4] in seiner nachbarschaft. [5] viel, groß. [6] sein besitz. [7] sehr. [8] alle. [9] verkaufen. [10] kaufen. [11] perle. [12] er legte sie. [13] in seinen hut. [14] während. [15] vgl. Margolis, a. a. O. S. 81. [16] fähre. [17] fliegen lassen. [18] wind. [19] warf ihn.

---

[a] vgl. Mc 4, 39. [b] man beachte das reden in der 3. person an stelle der ersten!

בְּמַיָּא [20]בַּלְעֵיהּ [21]כְּוָרָא [22]אַסְקוּהַ [23]אַיְתוּהַ [24]אַפַּנְיָא [25]דְמַעֲלֵי שַׁבְּתָא
אֲמָרֵי מַאן זָבֵין [26]כְּי [27]הַשְׁתָּא אֲמָרֵי לְהוֹ [28]זִילוּ [29]אַמְטִיוּהַ [30]לְגַבֵּי
יוֹסֵף מוֹקַר שַׁבֵּי [31]דִּרְגִיל דְּזָבֵין אַמְטִיוּהַ [32]נִיהֲלֵיהּ זַבְנֵיהּ [33]קַרְעֵיהּ
[34]אַשְׁכַּח בֵּיהּ מַרְגָּנִיתָא [35]זַבְנֵיהּ [36]בִּתְלֵיסַר [37]עִילִּיתָא דְדִינָרֵי דְדַהֲבָא
פְּגַע בֵּיהּ הַהוּא סָבָא אֲמַר מַאן [38]דְיָזֵיף שַׁבְּתָא [39]פָּרְעֵיהּ שַׁבְּתָא׃[a]

---

[20] es verschlang ihn. [21] fisch. [22] aph. von סְלַק, sie zogen ihn herauf. Vgl. Marg. 143*. [23] sie brachten ihn. Vgl. Marg. 92*. [24] zum abend. [25] rüsttag, eingang. [26] wie. [27] jetzt, „wie jetzt“ wohl = einen solchen (fisch). [28] von אֲזַל gehen. [29] bringet ihn. [30] zu. [31] gewöhnt. [32] ihm. [33] zerreißen, zerteilen. [34] finden. [35] besser: זַבְנַהּ. [36] 13. [37] obergemächer, söller. [38] bitten, borgen. [39] bezahlen.

---

[a] vgl. zu diesem text Mt 17, 27.

INHALTSÜBERSICHT.

DRUCK VON W. DRUGULIN IN LEIPZIG.